

УДК 159:942:004.5

**Крупник Іван Романович**

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології  
Херсонський державний університет, м. Херсон, Україна  
ORCID ID 0000-0003-4092-9781  
AZONT@meta.ua

**Бабатіна Світлана Іванівна**

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології  
Херсонський державний університет, м. Херсон, Україна  
ORCID ID 0000-0001-7241-2010  
svetababatina@gmail.com

**Крупник Ганна Анатоліївна**

аспірант кафедри психології  
Херсонський державний університет, м. Херсон, Україна  
ORCID ID 0000-0003-4277-1340  
kr.aa@i.ua

## ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

**Анотація.** Використання в сучасному освітньому просторі дистанційного навчання за допомогою застосунків Zoom, Google Meet та інших як основного формату викладання виявило доволі велику кількість новітніх викликів у проблематиці їх ефективного використання. У статті означені складності викладання за допомогою онлайн-платформ, висвітлених як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Наголошено, що саме суб'єктивне сприймання дистанційного навчання суб'єктами освітнього процесу, зокрема здобувачами вищої освіти, суттєво впливає на ефективність засвоєння знань. Досліджено ставлення до дистанційного навчання здобувачів вищої освіти різних професійних спрямувань. Охарактеризовані аспекти позитивного та негативного ставлення до навчання онлайн.

Виявлено статистично значущу різницю, проведено порівняльний аналіз та інтерпретацію відмінностей між показниками задоволеності/незадоволеності дистанційною освітою. Доведено, що відмінності суттєво залежать від професійного спрямування респондентів. Отже, врахування специфіки освітніх компонент суттєво вплине на ставлення студентів до дистанційного навчання.

З метою уточнення суб'єктивного, першочергово емоційного, ставлення до навчання онлайн, зменшення впливу соціального оточення, навіювання та атитюдів респондентам запропоновано, окрім авторської анкети, опитувальник «Щоденник емоцій», використаний нами як проєктивна методика з метою дослідження емоційного стану. Виявлено, що у більшості здобувачів превалює позитивний емоційний стан, але водночас найбільша кількість з переліку негативних емоцій стосується саме дистанційного навчання. Позитивні емоції викликані, як правило, міжособистісним спілкуванням з однолітками, і це є важливим чинником, який впливає негативно на сприймання навчання ізольовано від безпосередніх постійних контактів з соціумом. Серед перспектив наступних досліджень зазначено важливість подальшого вивчення взаємозв'язку особистісних чинників, зокрема мотивації та ставлення до дистанційної освіти.

**Ключові слова:** дистанційне навчання; здобувачі вищої освіти; емоційний стан; емоційне ставлення.

### 1. ВСТУП

**Постановка проблеми.** Освітяни в умовах пандемії COVID-19 почали інтенсивно застосовувати навчання в дистанційному форматі. І, незважаючи на поступове

зменшення безпосередньої небезпеки масового захворювання та важкого перебігу хвороби, стає зрозумілим: онлайн навчання окремо або в комплексі з офлайн (так званий змішаний формат) стало звичним у сучасному освітньому процесі. Зважаючи на те, що саме ставлення до якогось явища визначає, наскільки людина буде на ньому зосереджена, наскільки ефективною буде її навчальна діяльність, дослідження особистісного ставлення здобувачів освіти до дистанційного навчання набуває все більшої актуальності.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Незважаючи на те, що можливості дистанційного навчання активно досліджувались і раніше, акцент наукових розвідок значно змінився під впливом епідеміологічної ситуації у світі. Це викликано тим, що на сьогоднішній частка дистанційного навчання значно зросла. Навіть коли використовується змішаний формат та звичний офлайн, частина освітнього процесу продовжує активно реалізовуватись через застосунки Zoom, GoogleMeet, MeetNow та інші. Так, ще декілька років тому, у «доковідний» період, науковці у своїх дослідженнях процесу дистанційного навчання наголошували на його використанні як посилюючого ефективного компонента очного навчання, тобто як елемент звичного нам освітнього процесу, зокрема як частина продуктивної самостійної роботи [1]. Дослідники вказували: така інноваційна форма в освіті надає нові можливості для презентації наочності та стимулювання інтересу до навчальних дисциплін. Поступово формуються концепції розвитку очно-дистанційної освіти, які характеризують змішаний формат навчання [2]. Розглядалися складності дистанційного викладання як психолого-педагогічні, так і технічні [3]. Були намічені шляхи практичного вирішення проблемних питань, які виникають при дистанційній освіті та обґрунтована доцільність її використання [4]. Робляться сміливі припущення, що використання новітніх технологій в освіті, наприклад, сервісів Google – це майбутнє освітнього простору [5], [6].

У світовій науковій спільноті також відбувалось обговорення важливості використання новітніх інформаційних технологій, ставлення до них учителів тощо [7]. Зокрема використання ресурсів інтернету в освітньому процесі, переваги та недоліки висвітлили S. Renukata, D. Gurunathan [8]. Слід відзначити поступовий рух досліджень від аналізу ситуації, ставлення до дистанційного навчання в напрямку до практичних рекомендацій, складання освітніх програм, розрахованих на навчання саме у форматі онлайн [9].

Але, на нашу думку, лише тільки після початку пандемії виникла необхідність і можливість вивчати саме психологічний аспект викладання за допомогою різноманітних віртуальних платформ. Коли дистанційне викладання стає не доповненням, а наріжним каменем освітнього процесу. Так, зокрема науковці почали досліджувати психологічний стан учителів в умовах пандемії [10]. Головною проблемою дистанційного навчання дослідники вважають не готовність закладів освіти до його проведення в умовах безальтернативності цього формату освіти під час карантину. Тому оптимальним варіантом є змішане навчання [11]. Проведено ряд наукових розвідок, які вивчали психологічні потреби вчителів при роботі у дистанційному режимі. Були висвітлені чіткі критерії самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання та питання її стимуляції [12]. Висвітлені результати онлайн освіти у професії, засвоєння якої в дистанційному форматі спочатку категорично не сприймалось ні викладачами, ані здобувачами, а саме – засвоєння навчального матеріалу студентами-медиками. Розглянуто успішний досвід впровадження викладання лекційного матеріалу та частково практичного, охарактеризовані проблеми дистанційного оцінювання [13]. Опрацьовано алгоритм оцінки якості дистанційного навчання, що є надзвичайно важливим для подальшого його удосконалення [14].

При ґрунтовному розгляді негативних та позитивних сторін навчання онлайн

поступово намічаються шляхи вирішення труднощів, які виникають при викладанні лекцій та семінарів онлайн, та зазначаються позитивні сторони дистанційної освіти в умовах карантинних обмежень [15], [16], [17].

Цікаві та ґрунтовні дослідження умов ефективного навчання під час пандемії зробили закордонні науковці. Зокрема зроблено висновок про важливість змін у підходах до освіти в умовах карантину: необхідність навчання вчителів та батьків можливостям цифрових додатків [18], [19]. На складність дидактики в електронному форматі освіти, особливо в навчанні молодших школярів, вказують польські науковці [20].

Дослідження, дотичне нашому, провели S. Unger та W. Meiran, а саме – проаналізували ставлення студентів до швидкого переходу до дистанційного формату навчання з огляду на розвиток пандемії у 2020 році. Вони виявили великі сумніви студентів стосовно якості такої освіти [21]. Охарактеризовані труднощі переходу на онлайн освітній процес з огляду на необхідність швидкого розташування на електронних ресурсах великої кількості навчального матеріалу, особливо в закладах, де раніше дистанційне навчання не використовувалось [22]. Цікаво співвіднести результати українських науковців, зазначені вище, та зарубіжних стосовно навчання студентів-медиків. Науковці погоджуються на важливості створення віртуальних карток хвороб, моделюванні поведінки пацієнтів та симулятивному навчанні для засвоєння практичного матеріалу [23].

Важливу наукову розвідку провела філіппінська дослідниця E. Mapa, наголосивши на актуальності компетентностей у вчителів математичних дисциплін, необхідних для ефективного викладання в умовах дистанційного навчання [24]. Практичний досвід турецьких шкіл переходу до дистанційного навчання в умовах пандемії досліджували T. Aysenur, E. Selami, S. SengilAkar, M. KurtogluErden [25], [26].

У ґрунтовній оглядовій статті Enba J. Thandavaraj та ін. онлайн навчання розглядається полярно – і як панацея для освіти під час пандемії, і як чинник додаткової тривоги здобувачів [27].

Актуальним та вагомим є досвід освітян з Китаю, оскільки ця країна першою була вимушена перейти на дистанційне навчання. Серед негативів особливо зазначено звичайне перенесення вчителями уроків офлайн на дистанційне навчання, без використання можливостей застосунків, без перебудови засобів контролю тощо [28]. Китайські науковці провели ґрунтовний порівняльний аналіз офлайн та онлайн навчання. Визначили переваги навчання онлайн для студентів-медиків [29]. Напрацьована програма на рівні міністерства освіти «Призупинка занять без зупинки навчання» [30].

На нашу думку, слід зосередитись також не тільки на якості засвоєння здобувачами знань, але й на їх психологічному, зокрема емоційному, стані в умовах дистанційного навчання.

Емоції є нашим першим «тестером» конгруентності сприймання об'єктивних зовнішніх обставин та суб'єктивного відчуття психологічного благополуччя. Оскільки саме психологічне благополуччя є важливим чинником творчої, продуктивної, толерантної людини, проблема дослідження емоційних реакцій на зовнішнє середовище та особливостей впливу сучасних «тригерів» на емоційний стан людини є актуальною. Емоції характеризують потреби людини і предмети, на які вони спрямовані. Слід зазначити, що це реакції на ситуацію, а не на окремих подразник з наступною узагальненою оцінкою події. Завдяки емоціям людина може орієнтуватись у оточуючому середовищі, оцінити предмети і явища з точки зору їх бажаності. Тобто емоції виконують передінформаційну або сигнальну роль [31].

Позитивні емоції є необхідним компонентом продуктивної мисленнєвої діяльності і, навпаки, гнітючі емоції не дають мозку активно працювати. Зокрема творчість – це

завжди піднесений емоційний фон.

Слід зазначити, що найбільш повно взаємозв'язок емоцій та мислення розглядається в когнітивній психології. Важливим чинником виникнення емоцій, на думку когнітивних психологів, є інтерпретація подій, когнітивна оцінка ситуації. Виникнення позитивних емоцій або негативних було пояснено Л. Фестінгером через поняття когнітивного дисонансу, тобто невідповідності дійсності очікуванням особистості. У парадигмі цього ж напрямку взаємодія емоцій і пізнавальних процесів розглядається в поняттях каузальної атрибуції.

Отже, дослідження емоційного стану здобувачів освіти надасть більше можливостей для його ефективного впливу на якість засвоєння знань взагалі та на пізнавальну діяльність зокрема.

**Мета дослідження.** Метою нашої наукової розвідки є визначення емоційного стану сучасних здобувачів вищої освіти в умовах пандемії та виявлення суб'єктивного ставлення до дистанційного навчання.

## 2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Робота «Соціально-психологічні виміри становлення та розвитку особистості» (державний реєстраційний номер 0119U101096) проведена в межах тематичного плану кафедри психології факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету.

Ідея дослідження, постановка проблеми, мета та головна концепція належить І.Р. Крупнику. Подальшу роботу: збір, аналіз та інтерпретація результатів, висновки - виконано в тісному рівноцінному співробітництві із С.І. Бабатіною та Г.А. Крупник.

Дослідження проводилось шляхом опитування здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня першого року навчання в грудні 2020 року. У той період змішане навчання вже тривало протягом двох місяців: усі лекції і семінари із загальноосвітніх дисциплін проводились виключно дистанційно. На першому тижні кожного місяця освітній процес відбувався в дистанційному форматі (лекційні тижні). А практичні заняття зі спеціальних дисциплін проводились офлайн, наприклад, заняття здобувачів факультету фізичного виховання та спорту на відкритих майданчиках та в спортивних залах (такі дисципліни, як спортивні ігри з методикою викладання, рухливі та реакційні ігри та ін.) або лабораторні роботи здобувачів факультету комп'ютерних наук, фізики та математики: програмування, фізичний практикум тощо.

Загальною вибіркою склали 37 студентів першого курсу двох факультетів: фізичного виховання та спорту (далі ФФВС) та комп'ютерних наук, фізики та математики (далі ФКНФМ). З них 20 респондентів, серед яких 15 хлопців, навчаються на факультеті комп'ютерних наук та 17 здобувачів, серед яких 11 хлопців, навчаються на факультеті фізичного виховання та спорту. Опитування складалось із двох частин, а саме: із авторської анкети для студентів «Ваше бачення дистанційної освіти» та опитувальника «Щоденник емоцій».

Опитування мало на меті визначити ставлення здобувачів до дистанційного навчання. Анкета містила, окрім питань стосовно віку, статі та місця проживання, чотири питання як закритого, так і відкритого типу. Здобувачам були запропоновані такі запитання:

1. Чи подобається вам навчання у дистанційному форматі?
  - а) дуже подобається
  - б) подобається
  - в) скоріш подобається, ніж не подобається
  - г) скоріш не подобається, ніж подобається

- д) не подобається
  - е) дуже не подобається
2. Якщо дистанційне навчання подобається, то чим саме?
  3. Якщо не подобається, то чим саме?
  4. Підкажіть, будь ласка, щоб ви запропонували для покращення засвоєння знань у форматі онлайн?

Отже, за допомогою відповідей на питання анкети з'ясовуються як позитивні аспекти дистанційного навчання, так і негативні. Такий зворотний зв'язок надає можливість удосконалення викладання навчальних дисциплін онлайн.

Робота із щоденником емоцій мала на меті виявити опосередковано, через емоційну сферу, ставлення до дистанційної освіти, виявити важливі чинники, від яких залежить настрої респондентів, та діагностувати емоційний стан студентської молоді в умовах пандемії. На нашу думку, у даному випадку цей опитувальник було задіяно більшою мірою як проєктивну методику, щоб обійти різнобічні впливи оточення та власні атитюди. За допомогою «Щоденника емоцій» можемо виявити саме емоційне відлуння, первинне ставлення до ситуацій, які виникають.

Окрім того, як було зазначено вище, така фіксація емоційних станів надає можливість вивчити проблематику ставлення до дистанційного навчання «завуальовано», не напряду і з огляду на інші важливі сфери життя респондентів, що значно додає інформативності дослідженню.

Респонденти позначали в таблиці із переліком емоцій кожного дня протягом тижня емоції, які у них виникали, та описували ситуації чи причини виникнення вказаних емоційних станів. Було надано перелік емоцій, в основу якого була покладена класифікація базових емоцій К. Ізарда: радість, смуток, гнів, відраза, презирство, страх, сором, провина, подив, інтерес. Нами було додано також до переліку у «щоденник емоцій»: щастя, роздратування, симпатії. Окрім того, наголошувалось, що респонденти можуть описувати й інші емоційні стани в разі їх виникнення протягом тижня.

### 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

#### 3.1. Результати, аналіз та інтерпретація анкетних даних

Для обробки отриманих результатів використовувалась описова статистика, метод контент-аналізування,  $\phi$ -критерій Фішера.

Результати відповідей на перше питання в процентному співвідношенні представлені у таблиці 1.

Ми бачимо, що в цілому студенти ФКНФМ цілком позитивно ставляться до дистанційного навчання, студенти ФФВС менш лояльні до такого формату. В останніх зовсім відсутні вибори варіанту «скоріш подобається, ніж не подобається», що є більш м'яким, але позитивним ставленням до онлайн навчання. Найбільш близькими є варіанти «дуже подобається» (це один вибір студентів факультету фізичного виховання та 2 вибори студентів-математиків) та «дуже не подобається». Тобто як категоричне неприйняття, так і безумовне прийняття не є характерним для респондентів обох вибірок. Окрім того, якщо поєднати варіанти із позитивним ставленням та окремо із негативним, то виявляється, що 80% студентів ФКНФМ взагалі подобається дистанційне навчання (усі відповіді позитивні: варіанти а, б, в), і лише 41,2% студентів ФФВС, що, безсумнівно, вказує на відмінності у ставленні до освітнього процесу онлайн. Водночас за  $\phi$ -критерієм Фішера виявлено статистично значущі відмінності в негативному ставленні здобувачів освіти до навчання в дистанційному форматі: таке навчання не подобається 5% студентів ФКНФМ проти 23,5% студентів ФФВС ( $p \leq 0,05$ , див. табл. 1).

Крім того, у разі врахування відсоткового розподілу за негативними відповідями різної ваги (відповіді г, д, е), статистична значущість відмінностей зростає: негативне ставлення до дистанційного навчання виявляють понад половини (58,8%) досліджуваних студентів ФФВС і лише 20,0% студентів ФКНФМ ( $p \leq 0,01$ ).

Таблиця 1

**Розподіл досліджуваних здобувачів освіти за показниками рівня задоволеності навчанням у дистанційному форматі**

Чи подобається вам навчання у дистанційному форматі?		
Варіанти відповідей	Студенти ФКНФМ (%) (n= 20)	Студенти ФФВС (%) (n= 17)
а) дуже подобається	10	5,9
б) подобається	45	35,3
в) скоріш подобається, ніж не подобається	25	-
г) скоріш не подобається, ніж подобається	15	35,3
д) не подобається	5*	23,5*
е) дуже не подобається	-	-

\*  $-p \leq 0,05$

Отже, ми можемо стверджувати, що здобувачі вищої освіти, які навчаються на ФКНФМ більшою мірою ставляться позитивно до дистанційного навчання, ніж здобувачі, які навчаються на ФФВС. Дистанційне навчання не сприймають 20% респондентів ФКНФМ та 55,8 % респондентів ФФВС. Це вказує на розбіжності у ставленні до дистанційного навчання, особливо його позитивного сприйняття. На нашу думку, це пов'язано з тим, що більшість дисциплін з циклу професійної підготовки ФКНФМ можуть бути налаштовані достатньо ефективно за допомогою комп'ютерної техніки як для здобувачів, так і для науково-педагогічних працівників, на відміну від ФФВС, де вказані дисципліни цього циклу налаштовані на навчання офлайн. Окрім того, велика кількість заходів, які не належать безпосередньо до освітньо-професійної програми студентів ФФВС, а саме – факультативні заняття з різних видів спорту, спортивні ігри та змагання, проводяться в меншому об'ємі. Але ці спортивні заходи позитивно сприймаються особливо мотивованими до успіху та навчання здобувачами. Окрім того, існує об'єктивний фактор – не в усіх студентів саме ФФВС, які проживають у гуртожитку, є власні ноутбуки, тобто вони менш підготовлені технічно до змішаного, а тим паче онлайн навчання.

Розглянемо відповіді, які стосуються позитивних сторін дистанційного навчання, з точки зору здобувачів вищої освіти. У таблицях 2 та 3 подано перші п'ять позитивних аспектів, які є найвагомішими на думку респондентів.

Таблиця 2

**Чим подобається дистанційне навчання студентам ФКНФМ**

№	Позитивні сторони дистанційного навчання	Кількість виборів (у %)
1	Побути вдома	69,7
2	Більше спати	53,7
3	Не витратити час і гроші на транспорт	48,3
4	Більше часу на себе	37,8
5	Не захворіти	26,9

Таблиця 3

**Чим подобається дистанційне навчання студентам ФФВС**

№	Позитивні сторони навчання онлайн	Кількість виборів (у %)
1	Побути вдома	60,5
2	Частіше бачити друзів	45,8
3	Не витратити час і гроші на транспорт	41,3
4	Більше часу на відповіді на заняттях	33,5
5	Не вставати рано	22,8

Проаналізуємо позитивні сторони, які зазначили студенти у своїх відповідях. Слід зазначити, що на жаль, єдиний варіант, який стосується саме навчання і який поділяється значна кількість студентів ФФВС, – це відповідь «більше часу на відповіді на заняттях». Тобто позитивні сторони, які вбачають респонденти, стосуються більше емоційних, матеріальних факторів. Більше бути вдома, відпочивати, частіше спілкуватися з друзями – це все не стосується освітнього процесу безпосередньо. І в цьому відповіді здобувачів обох вибірок майже тотожні. Так, респондентам обох вибірок у навчанні онлайн найбільше подобається можливість бути вдома. Це можна пояснити тим, що це визначення узагальнене, широке і, можливо, охоплює інші позитивні, з точки зору респондентів, причини. Результати відповідей на третє питання у відсотках представлені в таблицях 4 та 5.

Таблиця 4

**Чим не подобається дистанційне навчання студентам ФКНФМ**

№	Негативні сторони навчання онлайн	Кількість виборів (у %)
1	Забуваю підключитись до заняття	20,4
2	Відсутній інтернет-зв'язок або електропостачання	14,0
3	Погані оцінки, коли не встигаю відправити виконане завдання	14,0

Таблиця 5

**Чим не подобається дистанційне навчання студентам ФФВС**

№	Негативні сторони навчання онлайн	Кількість виборів (у %)
1	Немає технічної можливості (відсутній комп'ютер)	29,4
2	Не встигаю відповісти за пару	26,0
3	Важче зрозуміти завдання	17,0
4	Погані оцінки, коли не встигаю відправити виконане завдання	15,2
5	Немає інтернету, струму або неможливо підключитись	12,9
6	Забуваю підключитись до заняття	10,0

За результатами опитування визначено значно менше негативних сторін дистанційного навчання у студентів, які навчаються на ФКНФМ. Окрім того, взагалі отримано менше відповідей на це питання. Водночас, на відміну від позитивних сторін, здобувачі висвітлюють негативні причини, які стосуються саме специфіки

дистанційного процесу навчання. Особливо це стосується респондентів, які навчаються на ФФВС. Ми бачимо, що окрім об'єктивних технічних труднощів, були виявлені також причини (забуваю підключитись до заняття; не встигаю відправити завдання), які мають суб'єктивний характер. На нашу думку, це пов'язано з нестачею навичок самостійного навчання.

Останнє запитання «Підкажіть, будь ласка, що б ви запропонували для покращення засвоєння знань у форматі онлайн?» дало змогу отримати зворотний зв'язок із здобувачами, краще зрозуміти бачення студентів стосовно навчання онлайн та мало на меті вдосконалити у подальшому навчання у дистанційному форматі. Було проведено узагальнення пропозицій здобувачів освіти. Найчастіше зустрічались такі пропозиції: мати можливість продивлятися записи лекцій викладачів; проводити дистанційні заняття тиждень через тиждень (як вахта); мати можливість надсилати відповіді і після закінчення терміну, визначеного викладачем; зменшити кількість занять, але збільшити час їх тривалості, щоб встигати все засвоїти та відповісти.

### **3.2. Результати, аналіз та інтерпретація даних, отриманих за допомогою «Щоденника емоцій»**

Перше, на що слід вказати, це на превалюючий емоційний стан здобувачів під час дистанційного навчання.

Емоційний стан здобувачів ФФВС. Протягом тижня такі позитивні емоції, як радість, щастя, інтерес (ще додали самостійно – вдячність та задоволення), були зазначені здобувачами ФФВС як емоції, що превалюють – 139 вказаних респондентами в щоденнику позитивних емоційних станів.

Негативні емоції. Респондентами зафіксовано 63 негативних емоційних стани. Із емоційних станів, які були в переліку «Емоційного щоденника», відразу, презирство та страх не були зафіксовані. Окрім того, респонденти ще додали самостійно до вказаних у переліку – обурення, неспокій, нудьга, розпач, роздратування та втому (як негативний емоційний стан, коли нічого не хочеться робити).

Ще слід вказати на емоцію, яка виникала як у позитивних ситуаціях, так і в негативних, а саме – подив (11 ситуацій, коли виникла ця емоція). У даному опитуванні частіше як позитивна емоція: наприклад, отримала перемогу у грі команда (сам респондент не брав участь, а вболівав), хтось із групи зробив складну фізичну вправу тощо. Тобто коли очікування респондентів не повністю збігались з реальною ситуацією чи подією [32]. Ще один емоційний стан – спокій, який студенти відзначили лише чотири рази і всі у вихідні. Тобто в спокійному стані здобувачі знаходяться лише в дні, які не зайняті безпосередньо навчанням. Стосовно кількості взагалі зафіксованих емоційних станів за добу виявляється цікава закономірність. Найбільше позитивних емоцій у понеділок та вівторок (24 та 26 відповідно), потім йде спад і знову підйом та плато. Середа, четвер по 15, п'ятниця 20, субота та неділя – 20 та 19 відповідно. Водночас найменше негативних емоцій у понеділок – 3 зафіксованих негативних стани, вівторок – 8, середа-четвер – виражене збільшення 20 та 16 відповідно, і знову зниження: 7 у п'ятницю, усього 2 негативні емоції у суботу та знову 7 у неділю. Тобто чим більше позитивних емоцій відчувають респонденти, тим менше у них проявляються негативні. На нашу думку, цей спад позитивного настрою можна пояснити саме накопиченням втоми. До речі, саме понеділок та вівторок у студентів було дистанційне навчання або повністю, або частково. І хоча взагалі студенти ФФВС негативно у більшості ставляться до дистанційного навчання, однак більше позитивних емоцій виникає у них саме в дні навчання онлайн.

Емоційний стан здобувачів ФКНФМ. Кількість позитивних емоційних проявів



дорівнює 179 зафіксованих респондентами позитивних емоційних станів.

Кількість загальних усвідомлених та зафіксованих негативних станів – 70. Окрім того, респонденти ще додали самостійно до вказаних у переліку такі емоційні переживання: образа, роздратування та тривога. Як і у попередньо висвітленій вибірці, респонденти зазначили подив (19 відміток у щоденнику). Слід зазначити, що спокій, на відміну від студентів ФФВС, не був вказаний жодного разу. Також, на відміну від іншої вибірки, кількість зафіксованих емоцій протягом тижня, як позитивних так і негативних, приблизно однакова. Від 21 до 29 позитивних занотованих у щоденник емоцій кожного дня: найбільше у вихідні, найменше в середу. Негативних, своєю чергою, від 7 до 13: найбільше в середу, найменше в суботу, що підтверджує нашу думку про немов «витіснення» негативних емоцій позитивними. Але ці дані потребують перевірки на більш значній за обсягом вибірці респондентів.

По-друге, для досягнення мети нашого дослідження, окрім аналізу превалюючого емоційного стану респондентів, слід проаналізувати типові ситуації, у яких респонденти відчувають ту чи іншу емоцію.

Стосовно дистанційного навчання респонденти, які навчаються на ФФВС, відчували такі позитивні емоції і так пояснювали причини їх виникнення:

- радість (причини: отримав гарну оцінку з важкого предмету; добре відповів);
- щастя (причини: пари онлайн);
- цікавість (причина: цікаві пари);
- роздратування (не встиг підготуватись; не зміг відправити завдання; не хотів готуватись до пари, а треба);
- гнів (причини: отримав погану оцінку);
- сором (причини: не був на заняттях);
- провина (причини: не був на заняттях);
- подив (причини: отримав нові знання; нову інформацію, про яку зовсім не здогадувався, неочікувано поставили погану оцінку).

Слід зазначити, що більшість виникаючих емоцій, як позитивних, так і негативних, респонденти пов'язували не з навчанням безпосередньо. Позитивні емоції, частіше були викликані спілкуванням з друзями, коханими та рідними, тобто з найближчим оточенням. Окрім того, позитивні емоції виникали під час відпочинку та спортивних занять, наприклад, пікнік, зустріч із друзями, поїздка до родичів або додому, велотренування, перемога у спортивному змаганні, власні спортивні успіхи (зробила сальто, здолала швидше інших дистанцію тощо), просто відпочинок у неділю. Негативні емоції також частіше пояснюються як результат міжособистісних конфліктів: посварився із близьким оточенням, не зміг зустрітися з друзями, захворів друг (смуток). Тим не менше, слід звернути увагу, що з зазначеного переліку емоцій негативні переважають у сфері дистанційного навчання, а саме – чотири з шести з переліку «Щоденника емоцій».

На нашу думку, одна з причин негативного ставлення до дистанційного навчання є потреба респондентів у безпосередньому спілкуванні з однолітками. Зрозуміло, що дистанційне навчання значно обмежує таке спілкування.

Емоційне реагування на дистанційне навчання та причини виникнення емоцій здобувачів ФКНФМ:

- радість (навчання в застосунку ZOOM; вчасно виконане завдання; один респондент причину радості навчання дистанційно пояснює своєю інтровертованістю).
- цікавість (цікава нова тема);
- гнів (важкий тест; не збереглося завдання в комп'ютері і тому не встиг відправити викладачу; не встиг відправити завдання);

- провина (забули надіслати завдання);
- сором (забули надіслати завдання);
- смуток (відсутність занять в університеті; багато самостійних завдань);
- подив (від інформації на занятті, а саме – цікаві факти з фізики; при отриманні кращої оцінки, ніж очікував, або гіршої);
- роздратування (вимкнули світло; не змогла зайти у ZOOM; ще як реакція на проїзд у переповненому транспорті, на нашу думку, опосередковано пов'язане із дистанційним навчанням, тобто з його частковістю (змішане навчання).

Незважаючи на гарне ставлення до дистанційного навчання, у поясненнях прояву емоцій також переважають негативні, взагалі п'ять із шести з переліку «Щоденника емоцій», більшість позитивних емоцій також, як у попередній вибірці, виникали на ситуації, не пов'язані з дистанційним навчанням зокрема та навчанням взагалі.

Важливо відзначити, що в даному віковому періоді існує велика потреба саме в близькому, інтимно-особистісному спілкуванні з ровесниками, і цим можна пояснити деяке негативне ставлення до навчання, яке унеможлиблює саме такий вид комунікації. Слід звернути увагу, що серед переліку зазначених емоційних станів, які стосуються дистанційного навчання, як і у вибірці ФФВС, переважають негативні, хоча в цілому здобувачам властивий позитивний емоційний стан. Водночас були описані і причини емоцій, які стосувались навчання офлайн, наприклад, страх перед виступом перед одногрупниками (виступ на відеоконференції страху не викликає, і це є позитивним аспектом дистанційного навчання), радість від спілкування в групі, спільні виступи тощо.

#### 4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Упровадження дистанційного навчання в систему освіти потребує вдумливого підходу, аналізу багатьох чинників. Зокрема в нашому дослідженні представлені розбіжності в ставленні до дистанційного навчання здобувачів вищої освіти різних освітньо-професійних програм. Специфіка точних наук дозволяє більш комфортно перейти на дистанційне викладання навчальних дисциплін, своєю чергою особливості дисциплін, пов'язаних з фізкультурою та спортом, у деяких випадках ускладнюють якісне засвоєння знань. Урахування специфіки освітніх компонент у дистанційному навчанні дозволить покращити якість підготовки здобувачів вищої освіти.

Враховуючи результати нашої наукової розвідки, слід вказати на значну кількість негативних емоцій, що виникають при навчанні у дистанційному форматі. Як правило, вони пов'язані з труднощами навчання в онлайн-форматі, зокрема технічними. Хоча взагалі у респондентів переважає позитивний емоційний стан, однак він більше залежить не від самого навчання, а від тих можливостей, які надає навчання вдома. Зазначено, що категоричне неприйняття, як і беззастережне прийняття не є властивими для здобувачів вищої освіти.

##### **Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у роботі в таких напрямках:**

- враховуючи результати дослідження, висвітлені у статті як важливі, продовжити дослідження на більш репрезентативній вибірці за обсягом: як кількісним, так і за напрямками освітньо-професійних програм;
- у подальших дослідженнях виявити можливі зміни ставлення до дистанційного навчання здобувачів вищої освіти;
- продовжити дослідження ставлення здобувачів вищої освіти до дистанційного навчання, зокрема взаємозв'язку мотивації до освіти у форматі онлайн;
- дослідити ставлення науково-педагогічних працівників до роботи в

- дистанційній формі, виявити найбільш проблематичні елементи та, навпаки, вже існуючі потенційно потужні сторони формату викладання онлайн;
- скласти на основі досліджень освітнього процесу в дистанційному форматі методичні рекомендації для науково-педагогічних працівників з метою підвищення ефективності викладання освітніх компонент онлайн.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Н.С. Павлова, К.П. Музичук, “Практика використання елементів дистанційного навчання у підготовці вчителів інформатики”, *Фізико-математична освіта*, № 1. с. 269-275, 2018.
- [2] Я.М. Глинський, Д.В. Федасюк, В.А. Рязька, “Розроблення і використання електронних відеоресурсів навчального призначення”, *Інформаційні технології і засоби навчання*, № 2. с. 67-78, 2017 [Електронний ресурс]. Доступно: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1580> Дата звернення: 20.12.21
- [3] Т.Б. Тарасова, “Використання елементів дистанційного навчання у вищому навчальному закладі: погляд психолога”, *Фізико-математична освіта*, № 1. с. 316-321, 2018.
- [4] Ю.Н. Богачков, П.С. Ухань, “Типовая модель ресурсного центра дистанционного образования для общеобразовательных учебных заведений”, *Інформаційні технології і засоби навчання*, № 5. с. 150-163, 2014.
- [5] Ю. Опанасюк, “Дистанційне навчання як наслідок еволюції традиційної системи освіти”, *Вища освіта України*, № 1. с. 49-53, 2016.
- [6] О.Я. Романишина, Н.Д. Островська, М.Б. Маланюк, “Використання сервісів Google у підготовці майбутніх фахівців”, *II Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди святкування 30-річчя кафедри інформатики та методики її навчання. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання : досвід, тенденції, перспективи* : ТНПУ ім. В. Гнатюка, Тернопіль, 2018, с. 239-241.
- [7] A. Tanveer, M. Azeem, S. Maqbool, S. Tahirkheli, “Attitude of mathematics teachers related to the use of computer technology in the classroom”, *International Journal of Learning*, vol.18(2), pp. 279-290, 2018. doi: 10.18848/1447-9494/CGP/v18i02/47470.
- [8] S. Renuka, D. Gurunathan., “Usage of internet for academic purposes by undergraduate students”, *Journal of Advanced Pharmacy Education and Research*, vol. 7(1), pp.18-21, 2017 [Електронний ресурс]. Доступно: <https://inlnk.ru/Rje67O>. Дата звернення: 10.12.21
- [9] S. Rush, J. Wheeler, A. Partridge, “A proposed template for an emergency online school professional training curriculum”, *Contemporary School Psychology*, vol. 18(2), pp.143-156, 2014. doi: 10.1007/s40688-014-0015-9
- [10] Е.О. Помиткін, Л.В. Помиткіна., О.В. Іванова, “Дослідження емоційних станів учителів НУШ у період пандемії Covid-19 з використанням електронного ресурсу”, *Інформаційні технології і засоби навчання*, Том 80, №6. с. 267-280, 2020. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/4179>. Дата звернення: 05.11.21
- [11] Г.С. Кузан, Н.В. Гордієнко, Н.В. Рак, “Дистанційна освіта як відповідь на виклики сьогодення”, *Інноваційна педагогіка*, Вип. 25(1), с. 194-198, 2020.
- [12] О. Романовський, Ю. Романовська, Н. Чаплинська, С. Данилов, “Онлайн контроль самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання”, *Інформаційні технології і засоби навчання*, Том 84, №4. с. 211-233, 2021. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/4339>. Дата звернення: 26.11.21.
- [13] М. Потяженко, Н. Соколюк, Н. Люлька, “Дистанційна освіта на кафедрі внутрішніх хвороб та медицини невідкладних станів під час пандемії COVID-19”, *Актуальні проблеми сучасної медицини*, Т. 20, Вип. 4, с. 188-191, 2020.
- [14] G. Abuselidzeand, I. Radzivilova, O. Mohylevska, “Psychological-pedagogical problems and prospects of distance learning of students during the Covid-19 pandemics”, *E3S Web Conf.*, 258. 10016, 2021. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202125810016>
- [15] Т. Орицин, Т. Ваврик, “Дистанційна освіта у викликах сучасності”, *Інноваційна педагогіка*, Вип. 29(2), с. 188-192, 2020.
- [16] Н. Ашиток, “Нова освітня реальність: дистанційна освіта у вищій школі в умовах пандемії”, *Молодь і ринок*, № 3, с. 11-14, 2021.
- [17] S. Bay, A. Mazaraki, Y. Droz, “Theoretical and methodological principles for assessment the readiness of socio-economic systems for changes dova”, *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 6, No.1, pp. 80-86, 2020. doi: 10.30525/2256-0742/2020-6-1-80-86.
- [18] N. Iivari, S.Sharma, L. Venta-Olkkonen, “Digital transformation of everyday life –How COVID-19 pandemic

- transformed the basic education of the young generation and why information management research should care?”, *International Journal of Information Management*, vol. 55, pp. 102-123, 2020 [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0268401220310264?via%3Dihub> Дата звернення: 30.11.21. doi:10.1016/j.ijinfomgt.2020.102183.
- [19] T. Ohal, M. Halmatov, S. Ata, “Distance education in COVID-19 pandemic: An evaluation of parent’s, child’s and teacher’s competences”, *Education and Information Technologies*, 2021 vol. 26, pp. 901- 921, 2021. doi: 10.1007/s10639-021-10551-x.
- [20] L. Tomczyk, C. Walker, “The emergency (crisis) e-learning as a challenge for teachers in Poland Education and Information Technologies”, *Education and Information Technologies*, vol. 26, pp. 68-76, 2021. doi: 10639-021-10539-7.
- [21] S. Unger, W. Meiran, “Student attitudes towards online education during the COVID-19 viral outbreak of 2020: Distance learning in a time of social distance”, *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, vol. 4(4), pp. 256-266, 2020.
- [22] S. Brammer, T. Klark, “COVID-19 and Management Education: Reflections on Challenges, Opportunities, and Potential Futures”, *British journal of Management*, vol. 31, pp.453-456, 2020. doi:10.1111/1467-8551.12425.
- [23] D. Kiely, G. Posner, A. Sansregret, “Health Care Team Training and Simulation-Based Education in Obstetrics During the COVID-19 Pandemic”, *Journal of Obstetrics and Gynaecology Canada*, vol. 42(8), pp.1017-1020, 2020. doi:10.1016/j.jogc.2020.05.007.
- [24] E. P. Marpa, “Technology in the teaching of mathematics: An analysis of teachers’ attitudes during the COVID-19 pandemic”, *International Journal on Studies in Education (IJonSE)*, vol.3(2), pp. 92-102, 2021.
- [25] T. Aysenur, E. Selami, “Examination of teachers' experiences in the emergency distance education period”, *Information Technologies and Learning Tools*, vol. 85, №5. pp. 62-77, 2021.
- [26] Seyma Sengil Akar, Meltem Kurtoglu Erden. “Distance education experiences of secondary school math teachers during the pandemic: a narrative study”, *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, vol. 22, № 3, Article 2 pp. 1-17, 2021. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1301012.pdf>. Дата звернення: 07.12.21.
- [27] Thandevaraj E., Gani N., Nasir M., “A Review of Psychological Impact on Students Online Learning during Covid-19 in Malaysia”, *Creative Education*, № 12, pp.1296-1306, 2021. doi: 10.4236/ce.2021.126097.
- [28] L. Zhou, F. Li, S. Wu, M. Zhou, (2020). “School’s out, but class’s on, the largest online education in the world today: taking China’s practical exploration during the COVID-19 Epidemic prevention and control as an example”, *Best Evidence of Chinese Education*, vol.4(2), pp. 501-519. doi: <https://doi.org/10.15354/bece.20.ar023>
- [29] Pei, L., & Wu, H. (2019). Does online learning work better than offline learning in undergraduate medical education? a systemic review and meta-analysis. *Medical Education Online*, 24, 1-14. doi:10.1080/10872981.2019.1666538.
- [30] W. Zhang, Y. Wang, L. Yang, C. Wang, “Suspending classes without stopping learning: China’s education emergency management policy in the COVID19 outbreak”, *Journal of Risk Financial Management*, vol.13, №3, 2020. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.readcube.com/articles/10.3390%2Fjrfm13030055>. Дата звернення: 07.12.21. doi: 10.3390/jrfm13030055.
- [31] І.Р. Крупник “Особливості впливу мас-медіа на емоційний стан людини”, на *III Міжнар.наук.-практ. конф.Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості, Херсон*, 2021. с. 140-142.
- [32] I. Popovych, V. Zavatskyi, O. Tsiuniak, P. Nosov, S. Zinchenko, V. Mateichuk, Yu. Zavatskyi, O. Blynova, “Research on the Types of Pre-game Expectations in the Athletes of Sports Games”, *Journal of Physical Education and Sport*, 20(1), pp. 43-52, 2020. doi:10.7752/jpes.2020.01006

Матеріал надійшов до редакції 11.01.2022 р.

## FEATURES OF PERCEPTION OF APPLICANTS TO HIGHER EDUCATION DISTANCE LEARNING

**Ivan R. Krupnyk**

PhD of Psychological Sciences, Associate Professor at the Department of Psychology

Kherson State University, Kherson

ORCID ID 0000-0003-4092-9781

azont@meta.ua

**Svetlana. I. Babatina**

PhD of Psychological Sciences, Associate Professor of the Department of Psychology  
Kherson State University, Kherson  
ORCID ID 0000-0001-7241-2010  
svetababatina@gmail.com

**Hanna A. Krupnyk**

Post-graduate student  
Kherson State University, Kherson  
ORCID ID 0000-0003-4277-1340  
kr.aa@i.ua

**Abstract.** The use of distance learning in the modern educational space of Zoom, Google Meet and other applications, as the main training format, has revealed a fairly large number of urgent challenges in terms of its effective use. The article outlines the difficulties of teaching online, which are noted by domestic and foreign researchers. It is noted that it is the subjective perception of distance learning by subjects of the educational process, in particular by applicants for higher education, that significantly affects the efficiency of knowledge assimilation. The attitude to distance learning of students of various professional fields has been investigated. The factors of positive and negative attitudes towards online learning are characterized. A statistically significant difference was revealed, and a comparative analysis and interpretation of differences between the indicators of satisfaction-dissatisfaction with distance education was carried out. It has been proven that the differences significantly depend on the professional orientation of the respondents. Taking into account the specifics of educational components will significantly affect the attitude of students to distance learning.

In order to clarify the subjective attitude to online learning, to reduce the influence of the social environment, suggestion and attitudes, the respondents were offered, in addition to the authors' questionnaire, the "Diary of emotions" questionnaire, which is used as a projective technique for studying the emotional state. It was revealed that the majority of applicants are dominated by a positive emotional state, but at the same time, the largest number of negative emotions from the list of negative emotions concerns precisely distance learning. Positive emotions are caused, as a rule, by situations of interpersonal communication with peers and this is an important factor that negatively affects the perception of learning, limiting direct, constant contacts with society. Among the prospects for further research, the importance of further studying the relationship of personal factors, in particular motivation and attitudes towards distance education, was noted.

**Key words:** distance learning; applicants for higher education; emotional states; emotional attitude.

**REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)**

- [1] S. Pavlova, K.P. Muzychuk, "The practice of learning the elements of distance learning at teachers of informatics", *Fizyko-matematychna osvita*, no. 1. pp. 269-275, 2018. (in Ukrainian)
- [2] Ya. M. Hlynskyi, D.V. Fedasiuk, V.A. Riazhska, "Dissemination and distribution of electronic video resources of the initial recognition", *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, no. 2. pp. 67-78, 2017. [Online]. Available: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1580> Accessed on: 20.12.21. (in Ukrainian)
- [3] T. B. Tarasova, "The use of elements of distance learning in higher education: the view of a psychologist", *Fizyko-matematychna osvita* no. 1. pp. 316-321, 2018. (in Ukrainian)
- [4] Yu. N. Bogachkov, P. S. Uxan` "A typical model of a resource center for distance education for general education institutions". *Information Technologies and Learning Tools*: [elektron. zhurn.]. 2014. no.5. pp. 150-163. (in Russian)
- [5] Yu. Opanasyuk. Distance learning as a consequence of the evolution of the traditional education system. *Vy`shha osvita Ukrayiny`*. 2016. no.1. pp. 49-53. (in Ukrainian)
- [6] O. I. Romanyshyna, N. D. Ostrovska, M. B. Malaniuk. "Use of Google services in the training of future specialists ", *II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. z nahody sviatkuvannia 30-richchia kafedry informatyky ta metodyky yii navchannia. Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia : dosvid, tendentsii, perspektyvy* : TNPU im. V. Hnatiuka, Ternopil, 2018, pp. 239-241(in Ukrainian).
- [7] A. Tanveer, M. Azeem, S. Maqbool, S. Tahirkheli, "Attitude of mathematics teachers related to the use of computer technology in the classroom", *International Journal of Learning*, vol.18(2), pp. 279-290, 2018.

- doi: 10.18848/1447-9494/CGP/v18i02/47470. (in English)
- [8] S. Renuka, D. Gurunathan., "Usage of internet for academic purposes by undergraduate students", *Journal of Advanced Pharmacy Education and Research*, vol. 7(1), pp.18-21, 2017. [Online]. Available: <https://inlnk.ru/Rje670>. (in English)
- [9] S. Rush, J. Wheeler, A. Partridge, "A proposed template for an emergency online school professional training curriculum", *Contemporary School Psychology*, vol. 18(2), pp.143-156, 2014. doi: 10.1007/s40688-014-0015-9.(in English).
- [10] E. O. Pomy`tkin, V. Pomy`tkinaL, O. V. Ivanova "A study of the emotional states of NUS teachers during the Covid-19 pandemic using an electronic resource". *Information Technologies and Learning Tools*, 2020, Tom 80, no.6. pp.267-280 (in Ukrainian).
- [11] G.S. Kuzan, N.V. Gordiyenko, N.V. Rak, "Distance education in response to today's challenges", *Innovacijna pedagogika*, Vy`p. 25(1), pp. 194-198, 2020. (in Ukrainian)
- [12] O. Romanovs`ky`j, Yu. Romanovs`ka,N. Chaply`ns`ka, S. Dany`lov, "Online control of independent work of students in the conditions of distance learning", *Information Technologies and Learning Tools*, 2021, Tom 84, no.4. pp. 211-233. (in Ukrainian)
- [13] M. Potyazhenko, N. Sokolyuk, N. Lyul`ka,"Distance education at the Department of Internal Medicine and Emergency Medicine during the COVID-19 pandemic", *Aktual`niproblemy` suchasnoyi medy`cy`ny`*, T. 20, Vy`p. 4, pp. 188-191, 2020. (in Ukrainian)
- [14] G. Abuselidzeand, I. Radzivilova, O. Mohylevska, "Psychological-pedagogical problems and prospects of distance learning of students during the Covid-19 pandemics", *E3S WebConf.*, 258. 10016, 2021. doi: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202125810016>. (in English)
- [15] T. Ory`shhy`n, T. Vavry`k,"Distance education in the challenges of today",*Innovacijna pedagogika*, Vy`p. 29 (2), pp. 188-192, 2020.(in Ukrainian)
- [16] N. Ashy`tok, "A New Educational Reality: Distance Education in Higher Educationin a Pandemic", *Molod` i ry`nok*, no. 3, pp. 11-14, 2021. (in Ukrainian)
- [17] S. Bay, A. Mazaraki, Y. Droz, "Theoretical and methodological principles for assessment the readiness of socio-economic systems for changes dova", *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 6, no.1, pp. 80-86, 2020. doi: 10.30525/2256-0742/2020-6-1-80-86. (in English)
- [18] N. Iivari, S.Sharma, L. Venta-Olkkonen, "Digital transformation of everyday life –How COVID-19 pandemic transformed the basic education of the young generation and why information management research should care?",*International Journal of Information Management*,vol. 55, pp. 102-123, 2020. doi: 10.1016/j.ijinfomgt.2020.102183. (in English)
- [19] T. Ohal, M. Halmatov, S. Ata, "Distance educationin COVID-19 pandemic: An Evaluation Of Parent's, child's and teachers competences", *Education and Information Technologies*, 2021 vol. 26, pp. 901- 921, 2021. doi: 10.1007/s10639-021-10551-x. (in English)
- [20] L. Tomczyk, C. Walker, "The emergency (crisis) e-learning as a challenge for teachers in Poland Education and Information Technologies",*Education and Information Technologies*, vol. 26, pp. 68-76, 2021. doi: 10639-021-10539-7. (in English)
- [21] S. Unger, & W. R. Meiran, Student attitudes towards online education during the COVID-19 viral outbreak of 2020: Distance learning in a time of social distance. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(4), pp.256-266. (in English)
- [22] S. Brammer, T. Klark, "COVID-19 and Management Education: Reflections on Challenges, Opportunities, and Potential Futures", *British journal of Management*, vol. 31, pp.453-456, 2020. doi:10.1111/1467-8551.12425. (in English)
- [23] D. Kiely, G. Posner, A. Sansregret, "Health Care Team Training and Simulation-Based Education in Obstetrics During the COVID-19 Pandemic", *Journal of Obstetrics and Gynaecology Canada*, vol. 42(8), pp.1017-1020, 2020. doi:10.1016/j.jogc.2020.05.007. (in English)
- [24] E. P. Marpa, "Technology in the teaching of mathematics: An analysis of teachers' attitudes during the COVID-19 pandemic", *International Journal on Studies in Education (IJonSE)*, vol.3(2), pp. 92-102, 2021. (in English)
- [25] T. Aysenur, E. Selami, "Examination of teachers' experiences in the emergencydistance education period", *Information Technologies and Learning Tools*, vol. 85, no.5. pp. 62-77, 2021. (in English)
- [26] Seyma Sengil Akar, Meltem Kurtoglu Erden. "Distance education experiences of secondary school math teachers during the pandemic: a narrative study", *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, vol. 22, no. 3, Article 2 pp. 1-17, 2021. [Online]. Available: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1301012.pdf>. Accessed on: 07.12.21. (in English)
- [27] E. Thandevaraj, N. Gani, M. Nasir, "A Review of Psychological Impact on Students Online Learning during Covid-19 in Malaysia", *Creative Education*, № 12, pp.1296-1306, 2021. doi: 10.4236/ce.2021.126097. (in English)
- [28] L. Zhou, F. Li, S. Wu, M. Zhou, (2020). "School's out, but class's on, the largest online education in the

- world today: taking China's practical exploration during the COVID-19 Epidemic prevention and control as an example", *Best Evidence of Chinese Education*, vol. 4(2), pp. 501-519. doi: <https://doi.org/10.15354/bece.20.ar023>. (in English)
- [29] L. Pei, L., & Wu, H. (2019). Does online learning work better than offline learning in undergraduate medical education? a systemic review and meta-analysis. *Medical Education Online*, 24, 1-14. doi:10.1080/10872981.2019.1666538. (in English)
- [30] W. Zhang, Y. Wang, L. Yang, C. Wang, "Suspending classes without stopping learning: China's education emergency management policy in the COVID19 outbreak", *Journal of Risk Financial Management*, vol.13, №3, 2020. doi: 10.3390/jrfm13030055. (in English)
- [31] I.R. Krupnyk "Features of the influence of the media on the emotional state of man", III International Scientific Practice. conf. Sociocultural and psychological dimensions of personality development, Kherson, 2021. pp. 140-142. (in Ukrainian)
- [32] I. Popovych, V. Zavatskyi, O. Tsiuniak, P. Nosov, S. Zinchenko, V. Mateichuk, Yu. Zavatskyi, O. Blynova, "Research on the Types of Pre-game Expectations in the Athletes of Sports Games", *Journal of Physical Education and Sport*, 20(1), pp. 43-52, 2020. doi:10.7752/jpes.2020.01006. (in English)

